

МИНИСТЕРСТВО ПРОСВЕЩЕНИЯ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ

Министерства образования и науки Республики Дагестан

МКУ "УПРАВЛЕНИЕ ОБРАЗОВАНИЯ" МУНИЦИПАЛЬНОГО

ОБРАЗОВАНИЯ "ХАСАВЮРТОВСКОГО РАЙОНА"

МКОУ "Генжеаульская СОШ им.М.М.Зумаева"

РАССМОТРЕНО

На заседании ШМО

Темиртдинова С.А

Протокол №1
от «27» 082024 г.

СОГЛАСОВАНО

Заместитель
директора по УВР

Шихмурзаева Г.К.

Протокол №1
от «27» 082024 г.

УТВЕРЖДЕНО

Директор

Махтиев А.С.

Приказ №652
от «30» 082024 г.

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА

учебного предмета «Родной язык (кумыкский)»

для обучающихся 3 класса

с.Генжеаул 2024-2025

БАЯНЛЫКЪ СЁЗ

Аслу школалар учун яратылгъан ана тилден уьлгюлю
программа Федерал

пачалыкъ билим берив стандартны (ФГОС-ну) аслу умуми
билим берив про-

граммасыны талапларына кюрчюленип тизилген. Шо
стандартларда муаллим-

лени ишинде янгы педагогика къайдаланы къоллав
масъалалары, охувчуланы

хас айрылыкълары, оланы чагъы, билим ва оьсюв даражалары,
гъалиги жамият

яшавуну талаплары, милли школаланы ишини бай сынавлары
ва илму-ахтарыв

ишлер гёз алгъа тутулгъан.

Янгы программа бизин миллетибизни маданиятын, ана тилин
теренден

уьйренивге, оланы сакълавгъа ва оьсдюрювге, ана тилде аслу
умуми билим

алывда янгы имканлыкълар болдурувгъа, тилибизде
халкъыбызны милли хаси-

ятларын сакълавгъа бакъдырылгъан. Шолайлыкъда, билим
берив программа

гъар охувчуну билим даражаларын артдырывгъа эркин ёл ача,
ону класда яда

уьйде оьзбашына чалышагъанда интернет булан
пайдаланмагъа, билимин ва

тарбиясын артдырмагъа генг имканлыкълар бере.

Къумукъ тилде юрюлеген дарслар жамият къуллугъун кюте:
олар милле-

тибизни менлигин сакълай, ана тилде гъакълашыв, къатнашыв
чараланы кюте-

генден къайры да, халкъны маданият байлыгъын артдыра,
пикир этив мер-

дешлерин камиллешдире.

Башлапгъы класларда къумукъ тилни уыйретивню башлапгъы
аслу

борчлары шулардыр:

1) яшланы англап охумагъа ва язмага уыйретмек;

2) яшланы адабият тилни къайдаларына кюрчюленип
сейлемеге ва яз-

мага уыйретмек;

3) билимни ва тарбияны кюрчюсю болгъан китап булан ишлеп
болагъан

этмек ва язывгъа уыйретивню натижасында яшланы яшавунда
инг де герекли

англавланы яратмакъ, оланы пикрусун ва сёз хазнасын
теренлешдирмек;

4) ана тилге ва охувгъа яшланы гъаваслыгъын ва оюн
бакъдырмакъ учун

тилни ва адабиятны гъакъында башлапгъы маълуматланы
бермек;

5) ана тил дарсларда уыйретилген материалны чечип болагъан бажарыв-

лукъну яратмакъ, яшланы пикир этив мердешлерин болдурмакъ;

6) ана тилге асырап янашма уыйретмек, оларда наслудан наслугъа бериле

гелген къумукъ халкъны асил хасиятларыны уългюлерин болдурмакъ;

Къумукъ тилде юрюлеген дарслар охувчуланы тилин оьсдюрювде, оланы

тилини бай этивде, яшланы тил культурасын ва сёйлев имканлыкъларын артды-

рывда аслу кюрчюлеринден бири болуп токътай.

Ана тилни кёмеклиги булан «Къумукъ тил» предмет чечме герекли аслу

масъалаланы яшавгъа чыгъармакъ учун Программа кютме герекли борчлар

шулардыр:

- дагъыстан тиллени арасында ана тилни милли маданияты йимик къабул

этмек;

- тюз авуз ва языв тил инсанны культурасыны хас айрылыкълары экенин

билмек;

- къатнашыв чараланы яшавгъа чыгъармакъ учун диалог, монолог, авуз ва

языв тиллер булан тюз пайдаланмакъ;

- ана тил адамлар учун гъакълашыв, къатнашыв чара экенин англамакъ,

къылыкъ-эстетика якъдан тарбияламакъ;

- яшларда яратывчулукъ къайдаланы камиллешдирмек.

Ана тилни предмет гысапда уйренивде ону алдына салынгъан муратла-

ны яшавгъа чыгъармакъ учун практика ёлунда чечме герекли масъалалар:

- къатнашыв, гъакълашыв чараланы яшавгъа чыгъармакъ учун, яшланы

тил байлыгъын оьсдюрюв, пикир этив мердешлерин болдурув;

- башлапгъы класланы охувчуларын фонетика, лексика, пунктуация, ор-

фография, орфоэпия, сёзню тизими, морфология, синтаксис деген системли

курсу гъакъда башлапгъы англавлар булан таныш этив;

- къатнашыв чараланы яшавгъа чыгъармакъ учун диалог, монолог, авуз ва

языв тилден тюз пайдаланыв, тюз языв ва тюз охув булан, авуз ва языв текстлер

булан байлавлу тизив мердешлени болдурув;

- охувчуларда ана тилни милли маданияты йимик къабул этивню, мил-

летни менлигин сакълайгъан къайдагъа йимик янашывну тарбиялав.

Башлапгъы класларда ана тилни уйретив тилни гъакъындагъы илмугъа

ва тил оьсдюрювге бакъгъан якъда биринчи абат гъисаплана. Ана тил дарслар

оьзге охув предметлер, айры алгъанда охув дарслар булан тыгъыс байлавлукъда

юрютюлме герек.

Уьлгюлю программа муаллимлеге шулай имканлыкълар бережек:

1) башлапгъы класлар учунгъу Федерал билим берив стандартларда

гёрсетилген метапредметлик, энчилик ва предметлик гъасиллеге етишмеге кё-

мек этежек;

2) «Къумукъ тил» предметни планлашдырылгъан гъасиллерини къурулушун, ону ичделигин ичделигин учунгъу йыллагъа ва сагъатлагъа гёре

бёлюп Федерал билим берив стандартлагъа, башлапгъы класлар учун онга-

рылгъан Уьлгюлю аслу билим программасына ва Уьлгюлю тарбиялав програм-

магъа гёре гелишдирме кёмек этежек;

3) гъар класда болмагъа герек календар-тематика планланы камил-

лешдирмеге, дарсларда юрюлмеге герек тюрлю-тюрлю ишлени теренлешдир-

меге кѐмек этежек.

Ана тилни уйретивню курсу охув-язывгъа уйретивден башлана. Охув-

язывгъа уйретив сентябр айдан башланып апрел айгъа ерли узатыла. Охув

язывгъа уйретив аваз аналитика-синтетика къайда булан оьтгериле. Яшлар

жумлаланы сѐзлеге, сѐзлени бувунлагъа, бувунланы авазлагъа айырагъан ва

бувунлардан сѐзлер, сѐзлерден жумлалар тизме къаст этелер. Ондан къайры

языв дарсларда охувчулар янгы гъарпны элементлерин этме, охув дарсда гечге-

нин янгы гъарп булан язывда байлама уйренелер.

Программада охув предмет башлапгъы класларда гѐрсетилген план-

лашдырылгъан гъасиллери (энчили, метапредметли ва предметли) не муратлар-

да уйренилме гереги гѐрсетилген. Энчили ва метапредметли гъасиллер адат-

лангъан методика къайдаларда ва ана тилни уйренегенде огъар хас болагъан

метод къайдалагъа гѐре берилген. Программаны предметли планлашдырылгъан

гъасиллери йыллагъа гёре берилген.

Программада охув материал класлагъа гёре пайлангъан,
темаланы гезиги,

оланы уыйренегенде предметни ичделигине ва яшланы
психология айры-

лыкъларын, оланы чагъын гысапгъа алып сагъатланы къадары
да берилген.

Программа учителни яратывчулукъ сиптечилигин кемитмей,
огъар про-

грамманы аслу ичделигин сакълап, тюрлю-тюрлю метод
ёлланы къолламагъа

имканлыкъ бере.

АНА ТИЛГЕ УЪЙРЕТИВНИ ИЧДЕЛИГИ

Фонетика ва графика

Такрарлав: авазлар. Авазланы язывда белгилевю. Авазланы
гъарплардан

айырыв. Созукъ ва тутукъ авазлар. Созукъ авазланы язывда
гёрсетеген гъар-

плар. Сёзню башында къолланмайгъан созукъ аваз. Сёзню
башында къоллан-

майгъан тутукъ авазлар. Аваз гёрсетмейген гъарплар. Ъ ва Ь
гъарплар булангъы

сёзлерде авазланы къадары. Эки тюрлю авазны гёрсетеген
гъарп. Эринли ва

эринсиз созукълар. Инче ва къалын созукълар.

Е, Ё, Ю, Я ғыарпланы кӱолланышы. Е, Ё, Ю, Я ғыарплар буланғы сӱзлер-

де авазланы кӱадары.

Сӱзлюклерде алфавитни кӱолланышы.

Орфоэпия

Авазланы айтылыш нормалары. Авазланы, сӱзлени адабият тилде нечик

айтыла буса, шолай кӱоллав. Оӱзлени пикруларын, ойларын ана тилинде адаби-

ят нормаларын сакӱлап айтмагӱа уӱйренмек.

Лексика

Такрарлав: сӱзню лексика маӱнасы. Сӱзню тувра ва гӱчюм маӱнасы.

Маӱнадаш ва кӱаршыдаш сӱзлер.

Сӱзню тизими (морфемика).

Тамур. Кӱардаш сӱзлер. Бир тамурлу сӱзлер. Кӱардаш сӱзлени маӱнадаш

сӱзлерден айырыв.

Кӱошумчалар. Сӱз этеген ва сӱз тюрлендиреген кӱошумчалар.

Кӱошма сӱзлер. Кӱошма сӱзлени тюрлюлери.

Морфология

Тил гесимлер ва оланы кӱолланышы.

Атлыкӱны умуми маӱнасы. Атлыкӱгӱа салынагӱан соравлар.

Хас ва жынс

атлыкълар. Атлыкъланы санаву. Атлыкълны гелишлеге гёре
тюрлениши. Ат-

лыкълар булан гелген сыпатлыкъланы санаву ва гелиши.

Сыпатлыкълны умуми маънасы. Сыпатлыкълга салынагъан
соравлар.

Санавлукълну умуми маънасы. Санавлукългага салынагъан
соравлар.

Ишликни умуми маънасы. Ишликге салынагъан соравлар.
Ишликни за-

манлары.

Синтаксис

Жумла. Маъналы соравлар салып жумладагълы сёзлени бир-
бири бу-

лангълы аралыкъларын гёрсетив. Жумлада сёзлени байлаву.

Айтылагъан кююне къарап жумланы тюрлюлери: хабар, сорав
ва чакълы-

рыв жумлалар. Хабар, сорав ва чакълырыв жумлаланы
ахырында токълтав белги-

лер.

Жумлаланы баш ва экинчи даражалы уьюрлери. Жумланы
тюбю. Жумл-

аланы баш уьюрлери: иеси ва хабарлыкъл

Генглешген ва генглешмеген жумлалар.

Простой ва кълшма жумлалар. Кълшма жумладагълы простой
жумлаланы

бир-биринден айырыв.

Жумланы бир жынслы уьюрлери.

Текст. Текстни тюрлюлери: хабарлав, суратлав ва ойлашыв текстлер.

Орфография ва пунктуация

Тюрлю-тюрлю орфография масъалаланы чечив.

Орфография сёзлюгю булан пайдаланыв.

Язылыш къайдаланы къоллав:

- къатты (Ъ) ва йымышакъ (Ь) белгилени къолланышы (тергев, гёз къара-

тив даражада);

- эки тутукъ авазы булангъы сёзлер (тергев, гёз къаратыв даражада);

- Е, Ё, Ю, Я гьарпланы язылышы.

Тил оьсдюрюв

Адабият тилни орфография (тюзъязыв) формаларын тюз къоллап, тюз

сёйлев нормаларын билип, таза адабият тилде оьзюню ойларын, пикруларын

айтып билмек.

Экинчи класда текст булан юрюлген ишлени такрарлай туруп, давам

этив: текстни темасы, аслу маънасы, аты, сёзлени гелиши бузулгъан жумлаланы

тюзлев. Текстге план тизив, плангъа гёре текстни языв.
Текстдеги жумлаланы

бир-бири булангъы байлавлукъ. Текстден аслу сёзлер.
текстлени тюрлюлери.

Кагъыз — языв жанр экенни билмек.

Бирче тизилген плангъа гёре изложение языв.

3-нчи класда «Къумукъ тил» предметни уыйренив шулай
универсал охув

гъаракатланы болушдурмагъа кёмек эте.

Тюшюнюв универсал охув гъаракатларын:

Аслу логика гъаракатлар:

— тил гесимлени грамматика белгилерин тенглешдилив;

— текстни темасые ва ону аслу маънасын тенглешдилив;

— текстлени тюрлюлерин тенглешдилив (хабарлав, суратлав
ва ойлашыв

текстлер);

— сёзлени тувра ва гёчюм маъналарын тенглешдилив;

— сёзлени олар къайсы тил гесим экенине гёре айырыв;

— атлыкъланы оланы бир белгисине гёре айырыв (масала,
санавуна гёре);

— авазланы яда жумлаланы бёлюкlege гёре айырагъанда
оланы аслу бел-

гисин гёз алгъа тутув;

— маъналы соравлар салып, жумладагы сёзлени бир-бири булангы

аралыкларын токмашдырыв;

— уйренген англавланы (иеси, хабарлык, экинчи даражалы уюрлер,

тил гесим) оланы белгилери булан нисбатлашдырыв;

Аслу ахтарыв гьаракатлар:

— муаллимни кёмеклиги булан мурадын англатмак, текстни алышдыр-

мак учун план кьурмак;

— тил материалына тергев бере туруп оьзюню ёравларын айтмак;

— берилген планга гёре гиччирек илму-артарыв иш юрютмек (проект-ный иш);

— текстни гьар тюрлюсюню хасиятларын ахтарып, гьасиллер чыгьар-

мак, гьасиллени далиллер гелтирип беклешдирмек;

— берилген бир ситуацияга гёре, текстлени арасындан огьар лап да

кьыйышагьанын тапмак.

Маълуматланы (информацияны) уьстюнде иш гёрюв:

— илму ахтарыв иш юрютегенде салынган муратга гёре кюрчю мате-

риаллар табып бажармак;

— текст, жумла, графика, аваз булан байлавлу билимлеге асасланып, ола-

ны анализ этив, схемалар;

— муаллимни кёмеклиги булан ана тил дарсларда таблицалар, схемалар

этмеге уйренив.

Гъакълашыв универсал охув гъаракатлары:

Гъакълашыв:

— салынган соравгъа гёре мисаллар гелтирип бажармакъ;

— авуздан ва языв текстлер тизип билмек (суратлав, хабарлав, ойлашыв);

— бирче этилген ишни гъасиллерин чыгъарып бажармакъ, гиччирек ил-

му-ахтарыв иш оьтгермек;

— авуздан яда язып адамны къылыгъы булан байлавлу текстлер тизмек,

масала, къонакълай чакъырыв, тилев, баракалла билдирив.

Низамлашдырыв универсал охув гъаракатлары:

Къурулуш (самоорганизация):

— орфография булан байлавлу масъаланы чечмек учун гъаракат этмек;

ойлар тартипли ва низамлы болсун;

Оьзю оьзюн тергев:

— муаллимни кѐмеклиги булан бир тил масъала уьстюнлю чечилгенми

яда уьятюнсюз чечилгенми, токъташдырыв;

— муаллимни кѐмеклиги булан тил булан байлавлу бир проблеманы че-

чивде гъаракатларын гелишдишив, масала, сѣзню тамурун гѐрсетегенде, къайсы

тил гесим экенни айтагъанда, жумланы къайсы уьюрю экенни токъташды-

рагъанда.

Бирче иш гѐрюв (совместная деятельность):

— илму-ахтарыв ишни юрютегенде къысгъа ва узун болжаллы планлар

тизип, гъар ишни гезигин ва болжалын белгилев;

— берилген уьлгюлеге гѐре бирче юрютюлеген (ортакъ) илму-ахтарыв

ишлер юрютмек;

— ортакъ ишлени юрютегенде ишни тюз пайлав, ону юрюлюшюн арагъа

салып ойлашыв ва гъасиллерин чыгъарыв;

— гъар тюрлю ишлени ьтгермеге гъазир болмакъ: проектни башчысы

болма, харлы болуп иш гѐрме, муратгъа етишмек учун ьзбашына къаст этип

ишлеме.

**БАШЛАПГЫ КЛАСЛАРДА «КЪУМУКЪ ТИЛ» ПРЕДМЕТНИ
УЙРЕНИВДЕ ОХУВЧУЛАР ЕТИШМЕ ГЕРЕКЛИ
ПЛАНЛАШДЫРЫЛГЪАН ГЪАСИЛЛЕРИ
ЭНЧИЛИ ГЪАСИЛЛЕРИ**

(личностные результаты)

Башлапгы класларда ана тилни уйренивде охувчулар
етишме герекли

энчили гъасиллер шулардыр:

ватандаш-патриотлукъ тарбиялав:

— оьз Ватанына (Россиягъа ва Дагъыстангъа) охувчуланы
къыйматлы

къаравун болдурув, оланы ватандаш бирлигин тарбиялав;

— Ватанны сююв, абурлав, оьзюню миллетине амин болув,
анадаш топу-

рагъыбыз Къумукътюзге бакъгъан сююв гъислени тарбиялав ва
патриот гъисле-

рин гючлендирив;

— оьз халкъыны тарихин, тилин билип, Ватаныны алдында
жаваплыкъны

тарбиялав; къумукъ тилни халкъыбызны тарихин, маданиятын
уйренивде

агъамиятлыгъын билдирив;

— охувчуланы анадаш халкъыбызгъа ва оьзге халкълагъа
бакъгъан

сюювюн артдырыв;

— дюньягъа тюз къаравларын яратыв; башгъа тили, дини бар халкълагъа,

адамлагъа абурлу кюйде янашыв;

— гьаллашыв бажарывлукъларын яратыв; гъар тюрлю ишлерде уллулар

ва гиччилер булан байлавлукълар юютме уйретив;

— охувгъа жаваплы кюйде янашып, оъз камиллешивге, оъзбашына билим

алывгъа гъавасландырыв;

— жамиятда юрюлеген яшав-туруш гьалланы бидирив; къувунлу гьал-

ларда оъзюн тутуп ва башгъалагъа зиян болмайгъан гьалда иш гёрме уйретив;

— экология культурасын яратыв;

— уьягълюню агъамиятлылыгъын англатыв, агълюню вакиллерине

рагъмулу янашып яшама уйретив;

— охувчуланы эстетика гъакъылын оъсдюрюв;

— загъматгъа тюз къаравну, жамият борчну кютме гъазирликни, наму-

слукъну, адамланы ишлерин ва хасиятларын тюз багъавлавну ёлларын сезди-

рив;

ругъ ва эдеп-къылыкъ тарбиялав:

— тарыкълы затны тюз алып, озбашына пикир этип, охув
масъалаланы

озбашына чечме уйретив;

— гъар адамгъа тюз ярашып, ону яшав сынавларына гёре
озтёречелигин,

яшавгъа озтёрече къаравун тюз англав;

— гъалиги замангъы агъамиятлы масъалаланы ичинде баш
алып болмагъа

уйретив;

— ругъ байлыкълардан пайдаланма уйретив;

— эдеп-инсап, къылыкъ-тарбия, адамгъа языкъсыныв, уллугъа
абур, сый,

гъюрмет этив хасиятланы тарбиялав;— яшав гъалланы тюз
англамагъа, оланы

агъамиятын, себеплерин, бир-бири булангъы аралыкъларын
уйретив;

— касбу булан байлавлу ва башгъа тюрлю масъалаланы
чечмеге уйрет-

мек (гъаллашыв, маълумат излев, анализ этив, бирликде иш
гёрюв);

эстетика тарбиялав:

— охувчуланы чебер эстетика осювюне тийишли шартлар
болдурув,

оланы яратывчулукъ бажарывлукъларын оسدюрюв;

— адамдагы, айлана табияттагы аривлюкню, гёзелликни
гёрме, ону се-

зме, гыс этме уйретив.

— текстни, асарны чебер охуйганда сакъланма герек
къайдалар, оланы

эстетика янын сезмеге уйретив; гьар чебер асарда
аривлюкню, чеберликни

аламатлары гыс этме уйретив.

— чебер асарлагъа, чебев сёйлевге эстетика якъдан багъа
берме, оланы

чебер аламатларын аян этме уйретив.

— бизин адатларыбызны, къумукъ халкъгъа хас болагъан
къылыкъланы,

хасиятланы асырап, аяп, озлени хас кююнде юрютмеге ва
сакъламагъа уйре-

тив

савлукъ сакълав тарбиялав:

— савлукъгъа, къаркъарагъа пайдалы ва савлукъгъа
къоркъучсуз гъара-

катлагъа етишмекни тарбиялав;

— къаркъара савлугъун ва ругъ савлугъун аяп сакълама
уйретив.

загъмат тарбия:

— яшлыкъ загъматда чыныгъагъанын англатып, яшавдан ва
чебер асар-

лардан мисаллар гелтирип, охувчуланы гъар тюрлю загъмат мердешлеге, гелти-

рив

— охувчуланы иштагъын тартагъан мердешли саниятлагъа къуршав.

экология тарбия:

— яшланы табиатны сакълав ва къорув ругъда тарбилав, табиатны къоруп

сакълавну гъакъында да англатыв ишлер оьтгерив;

— табиатны суратлайгъан текстлени гечегенде айлана табиатдагъы алив-

люкню, гёзелликни гёрме, сезме, гъис этме уьйретив;

— табиатны тазалыгъын болдурма, огъар зарал гелтиреген гъаракатлар-

дан сакъланмагъа уьйретив;

илму-ахтарыв билимин къыйматлав:

— дюньяны гёрюнюшюн суратлайгъан башлапгъы илму англавларын,

шолай да тилни системасы булан байлавлу англавларын теренлешдирив;

— яшланы теренден ойлашдырагъан масъалалагъа тергевюн бакъдырып,

оланы озбашына илму-ахтарыв ишлер юрютме бажарывчулугъун теренлешди-

римек;

МЕТАПРЕДМЕТЛИК ГЪАСИЛЛЕРИ

Башлапгъы класларда «Къумукъ тил» предметни уыйренивде охувчулар

етишме герекли метапредметлик гъасиллери шулардыр:

Аслу логика гъаракатлары:

— тил оьлчевлени (аварны, сёзню, жумланы ва текстни) олар кюрчюлен-

ген белгилеге гёре (грамматика, лексика ва шолай башгъа белгилеге гёре) бир-

бири булан тенглешдирмек; оланы ортакъ яда айырагъан белгилерин

токъташдырмакъ;

— тил оьлчевлени рас гелеген белгилерин токъташдырмакъ;

— тил оьлчевлени аслу белгилерин токъташдырмакъ (авазланы, тил

гесимлени, жумлаланы, текстлени); оланы бёлюклеген гёре айырмакъ;

— охувчуланы оьзбашына герекли маълуматланы тапмагъа уыйретмек;

муаллимни алгоритмасына гёре тилибизге хас болагъан ва хас болмайгъан бел-

гилеге охувчуланы тергевюн тартмакъ; оьзбашына тил оьлчевлени уьстюнде

ишлемек;

— охув масъаланы чечегенде маълуматлар азлыкъ этегенни
гъис этип, ян-

гы къошум маълуматлар гелтирип билмек;

— тил материалны уьстюнде ишлейгенде белгили бир гьалны
тув-

дурагъан шартланы гелишин, себебин англатып, натижа
чыгъармакъ.

Аслу илму-ахтарыв гъаракатлар:

— муаллимни кёмежлиги булан илму-ахтарыв ишни мурадын
билмек;

— тапшурувну этилежек вариантларын тенгleshдирип, олардан
лап да

къыйышагъан вариантын англатып бажармакъ (алданоъ
берилген белгилеге

гёре);

— алданоъ берилген плангъа гёре гиччирек илму-ахтарыв иш
оьтгермек;

берилген плангъа гёре проект тапшурувну кютмек;

— натижалар чыгъармакъ, оьзю оьтгерген ахтарыв ишлеге гёре
далиллер

гелтирип толумлашдырмакъ (бёлюкlege бёлюп, тенгleshдирип);

— уллулагъа сорап, оланы да къуршап, проект иш оьтгермек;

Информацияны уьстюнде ишлев:

— герек-тарыкъ кюрчю материалланы (источниклени) табып
бажармакъ,

масала, талап этилеген информациягъа гёре сёзлюклени
къоллап бажармакъ;

— сёзлюклени, охув китапланы къоллап тюз ва тюз тюгюл
информация-

ны айырып билмек;

— муаллимни, уллуланы, ата-ананны кемеклиги булан сёзлени
язылышы,

айтылышы, этилиши, оланы маъналары гъакъында
къоркъунчсуз чараланы

гёрюп, информация тапмагъа уйренмек;

— салынгъан охув масъалагъа гёре языв ва авуз текстлер
гелтирип бажа-

рмакъ, оъзю тил масалаларына багъышлангъан шолай
таблицалар ва схемалар

этип бажармакъ;

Башлапгъы школада охув йылны ахырына шулай гъакълашыв
универсал

охув гъаракатланы болдурма герек:

Гъакълашыв:

— оъзюню ойларын ва гъислерин языв тилде яда авуздан
салынгъан му-

ратгъа ва белгили бир вгъвалатгъа гёре тюз къуруп ва англатып
болмакъ;

— сёйлевчюге гъюрметли кюйде янашып, диалогда ва
эришивлю

масъаланы арагъа салып ойлашагъанда озюнню тюз ёлда тутуп бажармакъ;

— ойлар, пикрулар, къаравлар рас гелмей, бир нече тюрлю болма

ярайгъанны англамакъ;

— пикруларын, ойларын башгъалар булангъы аралыкъда сёйлевню къы-

лыкъ къайдаларындан тайышмай айтмакъ;

— авуз ва языв тиллерде ситуациягъа гёре текстлер тизип билмек (су-

ратлав, ойлашыв ва хабарлав);

— озю яда биревлер булан бирче этген илму-ахтарыв ишни натижасын

чыгъарып гиччирек докладлар этип бажармакъ;

— этеген докладына гёре суратлар, слайдлар этип, оланы къоллап бажар-

макъ.

Гъакълашыв (коммуникативный):

— жумлаланы озюнню сёйлевюнде ситуациягъа гёре тюз къоллап бажар-

макъ;

— озгелени сёйлевюне янашып тынглап ва сёйлеп бажармакъ, сёйлене-

ген затны англамакъ, сёйлевде къолланагъан янгы сёзлени эсде сакъламакъ ва

сёйлев чеберликни гыс этмек;

— текстни чебер охуп, текстге сораулар салып ва ону агуздан хабарлап

билмек;

— гыакълашыгда монологу, диалогу герекли ерде тюз къоллап бажар-

макъ;

Охув йылны ахырына башлапгъы класларда болдурулагъан низамлашды-

рылгъан универсал охув гъаракатлары.

К концу обучения в начальной школе у обучающегося формируются ре-

гулятивные универсальные учебные действия

Озью озюн низамлав (самоорганизация):

— натижа чыгъармакъ учун озъю озъюню ишин салынгъан масъалагъа

гёре планлашдырып бажармакъ;

— этме герек ишлени низамлы, системалы кюйде оьтгермек.

Озью-озюн тергев:

— тюзевлю, онглу ва тюзевсюз, онгсуз этилген охув ишлени себебин

токъташдырып, исбат этип бажармакъ;

— сёйлевде ва языгда къутгъарылгъан янгылышланы эбинден гелмек

учун оьзюню охув гъаракатларын тюзелтип бажармакъ;

— оьзюню охув гъаракатларын охув масъалалар булан (тил оьлчевлени

къолланышы, оланы хасиятлары булан) гелишдирип бажармакъ;

— тил материалын къоллайгъанда къутгъарылгъан орфография ва пунк-

туация янгылышланы табып бажармакъ;

— оьзюню охув гъаракатларын оьзюню классында охуйгъан яшланы

гъаракатлары булан тенгleshдирип, оланы берилген белгилеге, оьлчевлеге гёре

тюз къыйматлап бажармакъ;

Бирче гъаракат гёрюв:

— охув масъалаланы чечивде салынгъан аз заманны ичинде яда узакъ за-

манны ичинде этилме герек ишлени чечмек учун гъаракат этмек;

— бирче юрюлежек ишлени мурадын англап, ортакъ ишни планлашды-

рып, сёйлешип, арагъа салып ойлашып салынгъан муратгъа етишмек учун

къаст этмек;

— башчылыкъ этме, тапшурувланы кютме, ирия болма, давлaшыв, тюр-

түшүв масъалаланы чечмеге ыазыр болмакъ;
— оьзюне тапшурулган жаваплы ишни кютме ыазыр турмакъ;
— ортакъ ишге оьзю этген кьошумну кьыйматлап билмек;
— берилген уьлгюге гёре ортакъ проектлени оьтгерме ыазыр болмакъ.

ПРЕДМЕТЛИК ГЬАСИЛЛЕРИ

хув йылны ахырына 3-нчю класны охувчусу уьйренежек
гыасиллер:

— ана тилни милли маданияты йимик кьабул этмек; инсанланы
яшавунда

тилни агьамиятлыгын англамакъ;

— ачыкъ ва ябыкъ бувунланы бир-биринден айырмакъ, сёзню
бувунлагъа

гёре бёлмек ва онда нече бувун барны токъташдырмакъ;

— сёзлени авазлагъа ва гьарплагъа гёре чечмек; кьумукъ тилге
хас

авазланы (гь), (гь), (кь), (нг), (оь), (уь) охуп ва язып билмек;

— янгырав ва сангырав тутукъланы бир-биринден айырып
билмек, оланы

жутлап бажармакъ;

— е, ё, ю гьарпланы сёзню ичинде (эки тутукъну арасында) э,
оь, уь

авазлар йимик кьолланагъанын билмек;

— айтылышына гёре жумлаланы тюрлюлерин — хабар, сорав
ва чакъы-

рыв жумлаланы — айырып бажармакъ; хабар, сорав ва
чакъырыв жумлаланы

тюз интонация булан охумакъ;

— жумладагъы маъна якъдан агъамиятлы сёзлени тавуш булан
айырып

бажармакъ;

— жумланы маънасын ачыкъ этеген сёзлени, табып, олагъа
соравлар сал-

магъа билмек;

— жумланы экинчи даражалы уърлерин баш уърлерден
айырып билмек;

— текстни темасын англамакъ, ону анализ этмек (тизимине
гёре: темасы,

оъзтеречилиги, ат салыв); охув китапдагъы текстлеге тергев
бермек, оланы ян-

гылышсыз гёчюрме уърренмек;

— бир тамурлу сёзлени табып ва оланы бир-бири булан
тенгleshдирмек;

берилген схемагъа гёре сёзлер тизмек;

— сёзню тамурун, къошумчаларын, тюбюн белгилемек; сёз
этеген

къошумчаланы маъналарын англатмакъ; сёзлени тизимине
гёре чечмек;

— берилген сёзлени тийишли къалиплерде къоллап жумлалар
къурмакъ;

— тил гесимлени маъналарын, оланы соравларын, жумлада
кютеген

къуллугъун ачыкъ этмек;

— текстни анализ этмек: жумлаланы тюрлюлерин айырмакъ,
оланы ахы-

рында салынагъан токътав белгилени англамакъ;

— хас ва жынс атлыкъланы айырып бажармакъ; хас атлар
(адамланы,

гъайванланы, ерлени атлары) уллу гъарп язылагъанны эсде
сакъламакъ; гъай-

ванлагъа къойгъан хас атланы да, жынс атланы да
башгъалыгъын билмек;

— атлыкъланы теклик ва кёплюк санавдагъы къалиплерин
билмек,

кёплюк санав этеген къошумчаланы гъакъында англав бермек;
сёйлев тилде

теклик ва кёплюк санавда атлыкъланы къоллап бажармакъ;
оланы гелишлеге

гёре тюрлендирмек; иеси болуп гелген атлыкъ къайсы гелишде
болагъанны

билмек; атлыкъланы морфология якъдан чечмек: хас, жынс,
санаву, гелиши;

— сыпатлыкъланы маънасын, огъар салынагъан соравланы,
жумлада кюте-

ген къуллугъун билмек; текстден соравлагъа гёре
сыпатлыкъланы тапмакъ; сы-

патлыкъланы атлыкълар булан къолланышын билмек;

28

— атлыкълагъа ва сыпатлыкълагъа маънадашлар ва
къаршыдашлар анта-

бып, оланы авуз ва языв тилде къоллап бажармакъ;

— санавлукъланы лексика маънасын ва соравларын, тилде
кютеген оланы

къуллугъун билмек; текстден санавлукъланы табып, озге тил
гесимлерден

айырып язмакъ; санавлукъланы атлыкълар булан къолланышы
гъакъда айт-

макъ; санав санавлукълар булан гелген атлыкълар янгыз
теклик санавда гелеге-

нин билмек;

— ишликни гъакъындагъы билимлени теренлешдирмек; авуз
тилде

маънасына ва соравларына гёре ишликлени айырып
бажармакъ; жумлада

ишликлени кютеген къуллугъун билмек; ишликлени бетлеге
гёре тюрлендирип

бажармакъ; ишликни гъалиги, гетген, гележек заманлагъа
салып, къоллап бажа-

рмакъ;

— жумлада ишликлени тапмакъ, оланы кютеген къуллугъуна
тергев бер-

мек, лексика маънасын ачыкъ этмек, жумлаланы синтаксис
якъдан чечмек;

— тюрлю-тюрлю сёзлюклер булан пайдаланмагъа, охув
китапны ахы-

рында берилген сёзлюк булан пайдаланма уйренмек;

— авуздан тюз интонацияны къоллап диалоглар ва монологлар
тизмеге

(берилген темагъа гёре 3—4 жумла таманлыкъ эте) уйренмек;

— охугъан текстге яда эшитген маълуматлагъа гёре авуздан
яда язып

простой гъасиллер чыгъармагъа (2-3 жумла) бажармакъ;

— берилген сёзлени къоллап, соравлагъа гёре оланы маъна
аралыкъларын

токъташдырып, жумлалар тизмек;

— текстни темасын токъташдырмакъ, темасына гёре огъар ат
салмакъ;

— айры-айры берилген жумлаланы яда текстни гесеклерин
бир-бирине

ялгъап, текстлер тизмек;

— 30-45 сёзден тизилген хабарлав текстни къоллап соравлагъа
гёре толу

изложение язмакъ;

— гечилген англавланы объюнсю сёзлери булан айтып
бажармакъ, шо ан-

главланы тарыкъ заманда къоллап билмек;

— охугъан текстге яда эшитген маълуматлагъа гёре авуздан
яда язып

простой гъасиллер чыгъармагъа (1-2 жумла);

— берилген сёзлени къоллап, соравагъа гёре, оланы маъна
ара-

лыкъларын токъташдырып, жумлалар тизмек;

— текстни темасын токъташдырмакъ, темасына гёре огъар ат
салмакъ;

— гечилген англавланы оъзюню сёзлери булан айтып
бажармакъ, шо ан-

главланы къоллап билмек;

— оъзгелени сёйлевюне тынглап, сейленеген затны тюз
англамакъ, къол-

ланагъан сёзлени аслуларын (айрокъда чебер сёзлени) эсде
сакъламакъ;

— языв тилде уйренген правилоланы, алгъан билимлерин тюз
къоллап

бажармакъ.

— сейлев тилде къолланагъан адат-къылыкъ (этика) сёзлер
булан таныш

болув:хошгелдигиз, танг яхшы болсун, савбол, яхшы ел,
уьюгюзге яхшылыкъ,

гечегиз яхшы болсун.

КЛАСЛАГЪА ГЁРЕ ПРЕДМЕТНИ ТЕМАТИКА ПЛАНЛАШДЫРЫВ

Тематика планлашдырылыв йыллагъа гёре берилген, онда темалагъа гёре сагъатлар гёрсетилген.

Сагъатланы ва темаланы гезигин муаллим оъзюню къаравуна гёре алышдырып бола.

3 КЛАСС

№ п/п	Темаурока	Количество часов		Датаизучения		Д/З
		Всего	Конт. раб	По плану	По факту	
1	Звуки и буквы Авазларвагъарплар Фонетика	1	0	02.09	02.09	
2	Губные и не губные гласные звуки. Эринливаэринсизсозукъавазлар. Губные и не губные гласные звуки.	1	0	09.09	09.09	
3	Губные и не губные гласные звуки. Эринливаэринсизсозукъавазлар. Такрарлав	1	1	16.09	16.09	
4	Твердые и мягкие гласные звуки. Инчевакъалынсозукъавазлар. Твердые и мягкие гласные звуки. Инчевакъалынсозукъавазлар.Бек лешдирив	1	0	23.09	23.09	
5	Буква «Е» и звук «йэ» «Е» гъарпва «йэ» аваз	1	0	07.10	07.10	
6	Буква «Е» и звук «йэ» «Е» гъарпва «йэ» аваз Буква «Ё» и звук «йо» «Ё» гъапрва «йо» аваз	1	0	14.10	14.10	
7	Диктант	1	1	21.10	21.10	
8	Работа над ошибками.Повторение пройденного материала.	1	0	28.10	28.10	

	Такрарлав. Буквы «Ю» и буква «йу» «Ю» гьарпва «йу» аваз					
9	Буква «Я» и звук «йа» «Я» гьарпва «йа» аваз Повторение пройденного материала. Авазларвагьарплар.Такрарлав.	1	0	11.11	11.11	
10	Словосочетание.Предложение.Текст. Сёз. Жумла. Текст. Понятие о предложении Жумланыанглавадаражасы.	1	0	18.11	18.11	
11	Списывание. Гёчюрюв.	1	0	25.11	25.11	
12	Побудительны предложения Хабаржумла Вопросительные предложения Соравжумла.	1	0	02.12	02.12	
13	Восклицательные предложения Чакъырывжумла Повторение пройденного материала. Такрарлав.	1	0	09.12.	09.12	
14	Диктант	1	0	16.12	16.12	
15	Работа над ошибками	1	0	23.12	23.12	
16	Главные члены предложения Жумлада сёзлени байлаву Простые и сложные предложения Жумланы баш ва экинчи	1	1	30.12	30.12	

	даражалы уьюрлери.					
17	Работа над ошибками Текст. Типы текстов. Текст. Текстленитюрлюери Состав слова. Сёзнутизими	1	0	13.01 2025		
18	Состав слова. Сёзнутизими Суффиксы. Къашумчалар	1	0	20.01		
19	Суффиксы. Къашумчалар Сложные слова. Къашмасёзлер.	1	0	27.01		
20	Списывание . Гёчюрюв.	1	0	03.02		
21	Работа над ошибками Части речи. Тилгесимлер Закрепление темы части речи. Беклешдириштилгесимлертеманы	1	0	10.02		
22	Имя существительное Атлыкъ	1	0	17.02		
23	Закрепление темы имя существительное Беклешдиришатлыкътеманы	1	0	24.02		
24	Диктант	1	1	03.03		
25	Работа над ошибками.Хаталаны уьстюнен иш. Число имен существительных. Атлыкъланы санаву Склонение имён	1	0	10.03		

	существительных Атлыкъныгелишлегегёретюрлени ши.					
26	Имя прилагательное. Сыпатлыкъ	1	0	17.03		
27	Имя прилагательное. Сыпатлыкъ.	1	0	07.04		
28	Закрепление темы прилагательное.	1	0	14.04		
29	Имя числительное Санавлукъ Имя числительное Санавлукъ	1	0	21.04		
30	Глагол Ишлик	1	0	28.04		
31	Времена глагола Ишликнизаманлары	1	0	05.05		
32	Закрепление темы глагол Беклешдиривишликтеманы Местоимение. Орунча	1	0	12.05		
33	Диктант	1	1	19.05		
34	Работа над ошибками. Йылны узагында гечилген материалны такрарлав			26.05		
ОБЩЕЕ КОЛИЧЕСТВО ЧАСОВ ПО ПРОГРАММЕ		34	4			